

पठतु संस्कृतम्

प्रवेशः

पठतु संस्कृतम्

गुरुर्ब्रह्मा गुरुर्विष्णुः गुरुर्देवो महेश्वरः ।
गुरुः साक्षात् परंब्रह्म तस्मै श्री गुरवे नमः ॥

सरस्वति नमस्तुभ्यं वरदे कामरूपिणि ।
विद्यारम्भं करिष्यामि सिद्धिर्भवतु मे सदा ॥

पठामि संस्कृतं नित्यं वदामि संस्कृतं सदा ।
ध्यायामि संस्कृतं सम्यक् वन्दे संस्कृतमातरम् ॥

विभक्तिः

नाम-पदम्

क्रिया-पदम्

- प्रथमा ✓
- द्वितीया ✓
- तृतीया
- चतुर्थी
- पञ्चमी
- षष्ठी
- सप्तमी

कर्ता
कर्म
करण
सम्प्रदान
अपादान
सम्बन्ध
अधिकरण

Subject
Object
Instrument
For/Give
From
Of
In/On/At

पुंलिङ्ग-शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालकः बालकम्	बालकौ बालकौ	बालकाः बालकान्
He (That)	सः तम्	तौ तौ	ते तान्
He (This)	एषः एतम्	एतौ एतौ	एते एतान्
He (This)	अयम् इमम्	इमौ इमौ	इमे इमान्
He (Who)	कः कम्	कौ कौ	के कान्

स्त्रीलिङ्ग-शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	बालिका बालिकाम्	बालिके बालिके	बालिकाः बालिकाः
She (That)	सा ताम्	ते ते	ताः ताः
She (This)	एषा एताम्	एते एते	एताः एताः
She (This)	इयम् इमाम्	इमे इमे	इमाः इमाः
She (Who)	का काम्	के के	काः काः

नपुंसकलिङ्ग-शब्दः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
	फलम् फलम्	फले फले	फलानि फलानि
It (That)	तत् तत्	ते ते	तानि तानि
It (This)	एतत् एतत्	एते एते	एतानि एतानि
It (This)	इदम् इदम्	इमे इमे	इमानि इमानि
It (Who)	किम् किम्	के के	कानि कानि

तृतीया-विभक्तिः

कर्ता
Subject

कर्म
Object

करणम्
Instrument

तृतीया-विभक्तिः

- Instrument वृद्धः दण्डेन चलति ।
- By/With अहं चमसेन खादामि ।
- Along With सीता रामेण सह वनं गच्छति ।
- Made with माला पुष्पैः भवति ।
- Cause/Effect रामस्य प्रत्यागमनेन जनाः सन्तोषम् अनुभवन्ति ।
- Without मीनाः जलेन विना न जीवन्ति ।
- Adverbial शशः वेगेन धावति ।

तृतीया-विभक्तिः - पु

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	बालकः	बालकौ	बालकाः
द्वितीया	बालकम्	बालकौ	बालकान्
तृतीया	बालकेन	बालकाभ्याम्	बालकैः

स्यूतः

रथः

शकटः

पादः

करः

हस्तः

कूर्चः

दण्डः

चमसः

तृतीया-विभक्तिः - नपुं

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	फलम्	फले	फलानि
द्वितीया	फलम्	फले	फलानि
तृतीया	फलेन	फलाभ्याम्	फलैः

यानम्

विमानम्

नेत्रम्

नयनम्

शरीरम्

उपनेत्रम्

मुखम्

सोपानम्

मित्रम्

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

बालकः खादति ।

बालकः पयोहिमं खादति ।

बालकः हस्तेन पयोहिमं खादति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

बालकः खादति ।

बालकः रोटिकां खादति ।

बालकः हस्ताभ्यां रोटिकां खादति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

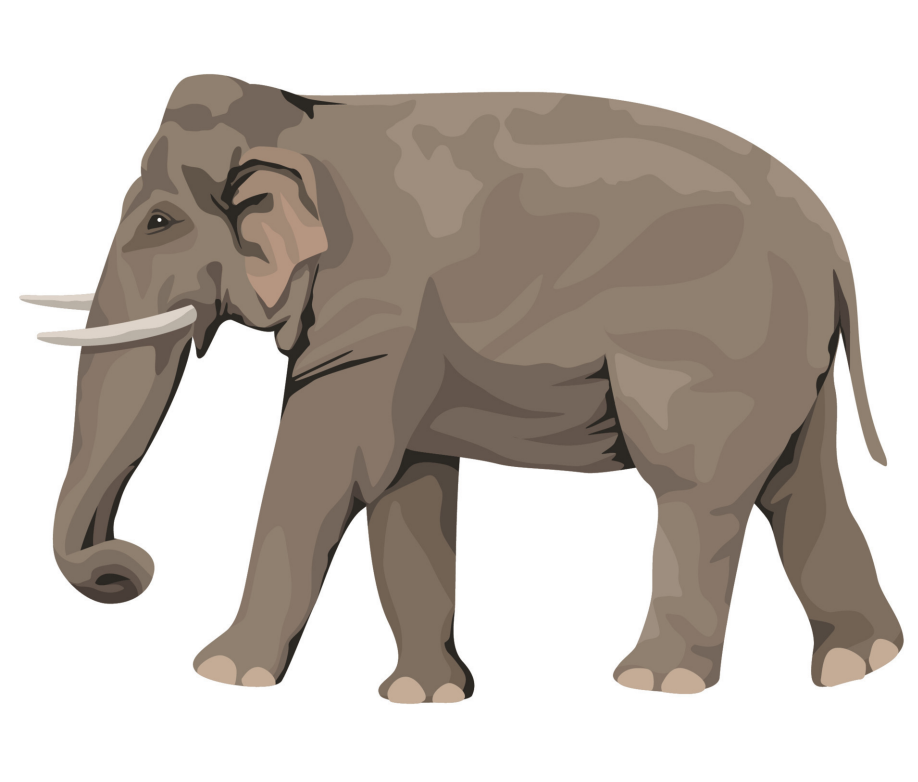

बालकः पश्यति ।

बालकः पुस्तकं पश्यति ।

बालकः नेत्राभ्यां पुस्तकं पश्यति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

गजः चलति ।

गजः पादैः चलति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

बालकः खादति ।

बालकः भोजनं खादति ।

बालकः चमसेन भोजनं खादति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

वृद्धः चलति ।

वृद्धः दण्डेन चलति ।

तृतीया-विभक्तिः – Along with सह/सार्धं/साकम्

सीता गच्छति ।

सीता वनं गच्छति ।

सीता रामेण सह वनं गच्छति ।

तृतीया-विभक्तिः – Along with सह/सार्धं/साकम्

लक्ष्मणः गच्छति ।

लक्ष्मणः वनं गच्छति ।

लक्ष्मणः सीतारामाभ्यां सह वनं
गच्छति ।

तृतीया-विभक्तिः – Along with सह/सार्धं/साकम्

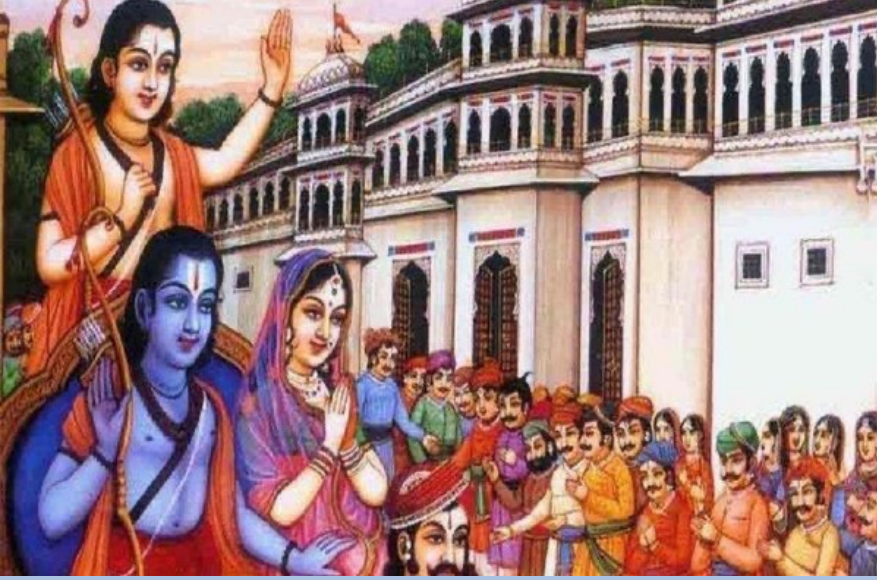

ते बालिके क्रीडतः ।

ते बालिके बालकैः सह क्रीडतः ।

ते बालिके कन्दुकेन बालकैः सह
क्रीडतः ।

तृतीया-विभक्तिः – Cause and Effect

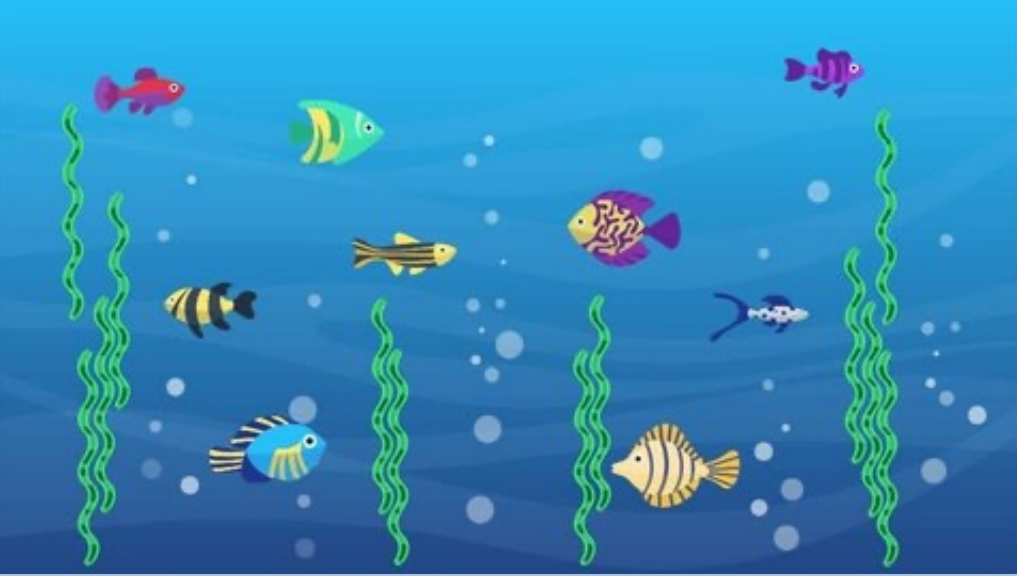
रामस्य प्रत्यागमनेन जनाः सन्तोषम्
अनुभवन्ति ।

तृतीया-विभक्तिः – Made with

माला मणिकैः भवति ।

तृतीया-विभक्तिः - Without

मीनाः जीवन्ति ।

मीनाः जलेन विना न जीवन्ति ।

तृतीया-विभक्तिः - Adverbial

सा गायति ।

सा गीतं गायति ।

सा सन्तोषेण गीतं गायति ।

तृतीया-विभक्तिः - पु

भक्तः / हस्तः / पूजा / कृ

भक्तः हस्तेन पूजां करोति ।

अम्बा / हस्तः / अन्नम् / परि + विष्

अम्बा हस्तेन अन्नं परिवेषयति ।

कृषकः / हलः / क्षेत्रम् / कृष्

कृषकः हलेन क्षेत्रं कर्षति ।

त्वम् / जनकः / मन्दिरम् आ + गम्

त्वं जनकेन सह मन्दिरम्
आगच्छसि ।

बालाः / चषकाः / जलम् / पा

बालाः चषकैः जलं पिबन्ति ।

वयम् / शकटः / गम्

वयं शकटेन गच्छामः ।

तृतीया-विभक्तिः - नपुं

भक्तः / पुष्पाणि / अर्च्

भक्तः पुष्पैः अर्चति ।

दरिद्रः / कष्टम् / जीव्

दरिद्रः कष्टेन जीवति ।

जनन्यः / मुखम् / श्लोकाः / वद्

जनन्यः मुखेन श्लोकान् वदन्ति ।

यूयम् / मित्राणि / वस्

यूयं मित्रैः सह वसथ ।

छात्राः / यानम् / विद्यालयः / गम्

छात्राः यानेन विद्यालयं गच्छन्ति ।

वयम् / नेत्रे / दृश्

वयं नेत्राभ्यां पश्यामः ।

तृतीया-विभक्तिः – पु/नपुं

स्यूतः

पादः

कूर्चः

यानम्

नयनम्

मुखम्

रथः

करः

दण्डः

विमानम्

शरीरम्

सोपानम्

शकटः

हस्तः

चमसः

नेत्रम्

उपनेत्रम्

मित्रम्

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	बालिका	बालिके	बालिकाः
द्वितीया	बालिकाम्	बालिके	बालिकाः
तृतीया	बालिकया	बालिकाभ्याम्	बालिकाभिः

छात्रा

नौका

माला

सेविका

गदा

नासिका

पेटिका

कुञ्चिका

अध्यापिका

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	नदी	नद्यौ	नद्यः
द्वितीया	नदीम्	नद्यौ	नदीः
तृतीया	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः

द्रोणी

कूपी

लेखनी

पुत्री

कर्तरी

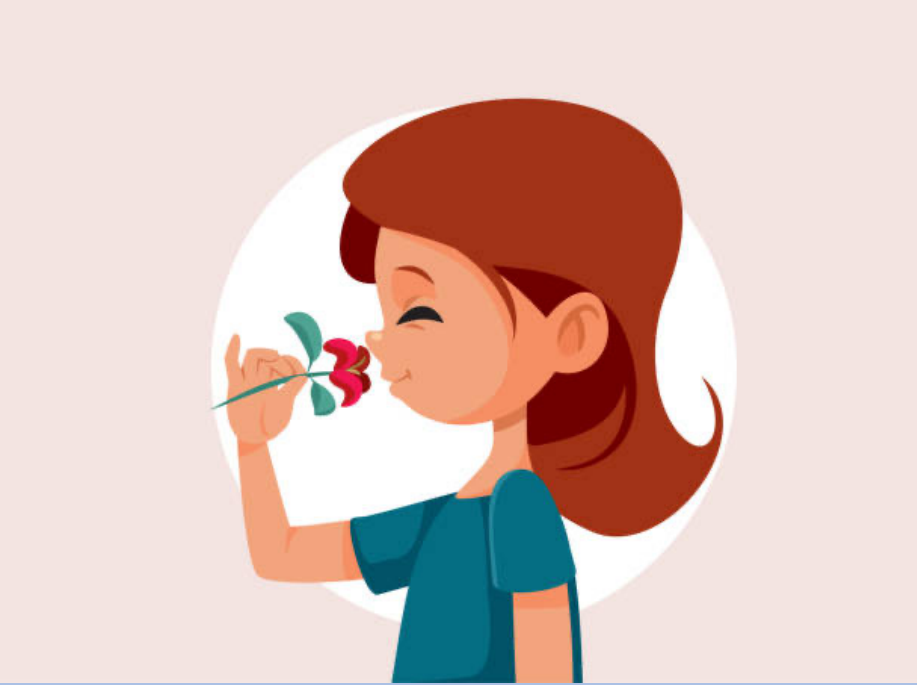
वेल्लनी

सूची

दर्वी

अङ्गुली

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

बालिका जिघ्रति ।

बालिका पुष्पं जिघ्रति ।

बालिका नासिकया पुष्पं जिघ्रति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

छात्रः लिखति ।

छात्रः गृहपाठं लिखति ।

छात्रः लेखन्या गृहपाठं लिखति ।

तृतीया-विभक्तिः – Instrument/By/With

बालकः गच्छति ।

बालकः उद्यानं गच्छति ।

बालकः द्विचक्रिकया उद्यानं गच्छति ।

तृतीया-विभक्तिः – Along with सह/सार्धं/साकम्

रामः गच्छति ।

रामः वनं गच्छति ।

रामः सीतया सह वनं गच्छति ।

तृतीया-विभक्तिः – Along with सह/सार्धं/साकम्

ते बालकाः क्रीडन्ति ।

ते बालकाः बालाभ्यां सह क्रीडन्ति ।

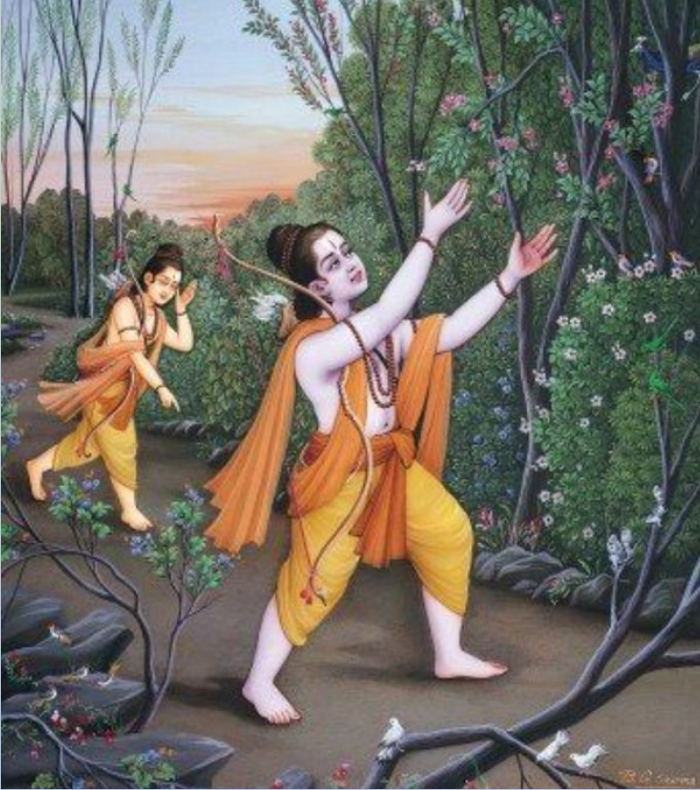
ते बालकाः कन्दुकेन बालाभ्यां सह
क्रीडन्ति ।

तृतीया-विभक्तिः – Made with

माला मुक्ताभिः भवति ।

तृतीया-विभक्तिः - Without

रामः सीतया विना न जीवति ।

तृतीया-विभक्तिः - Adverbial

अध्यापिका पाठयति ।

अध्यापिका संस्कृतं पाठयति ।

अध्यापिका सरलतया संस्कृतं पाठयति ।

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

अनुजः / अग्रजा / क्रीड्

अनुजः अग्रजया सह क्रीडति ।

जननी / पुत्री / विना / न + गम्

जननी पुत्र्या विना न गच्छति ।

ताः / अङ्कन्यः / पद्यानि / लिख्

ताः अङ्कनीभिः पद्यानि लिखन्ति ।

भारतीयाः / राष्ट्रभाषा / वद्

भारतीयाः राष्ट्रभाषया वदन्ति ।

महाराणी / शिबिका / प्रासादः
/ आ + गम्

महाराणी शिबिकया प्रासादम्
आगच्छति ।

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

चित्रकारी / सुन्दरता / चित्राणि /
रच्

चित्रकारी सुन्दरतया चित्राणि
रचयति ।

कर्मकारी / द्रोण्यौ / जलम् /
आ + नी

कर्मकारी द्रोणीभ्यां जलम्
आनयति ।

बालकाः / अङ्गुल्यः / गण्

बालकाः अङ्गुलीभिः गणयन्ति ।

पाचकौ / छुरिका / शाकानि /
कर्त्

पाचकौ छुरिकया शाकानि
कर्तयतः ।

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

छात्रा

नौका

माला

सेविका

गदा

नासिका

पेटिका

कुञ्चिका

अध्यापिका

द्रोणी

कूपी

लेखनी

पुत्री

कर्तरी

वेल्लनी

सूची

दर्वी

अङ्गुली

तृतीया-विभक्तिः – पु / नपुं

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	बालकः	बालकौ	बालकाः
द्वितीया	बालकम्	बालकौ	बालकान्
तृतीया	बालकेन	बालकाभ्याम्	बालकैः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	फलम्	फले	फलानि
द्वितीया	फलम्	फले	फलानि
तृतीया	फलेन	फलाभ्याम्	फलैः

तृतीया-विभक्तिः - स्त्री

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	बालिका	बालिके	बालिकाः
द्वितीया	बालिकाम्	बालिके	बालिकाः
तृतीया	बालिकया	बालिकाभ्याम्	बालिकाभिः

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
प्रथमा	नदी	नद्यौ	नद्यः
द्वितीया	नदीम्	नद्यौ	नदीः
तृतीया	नद्या	नदीभ्याम्	नदीभिः